

په ناروي کې د بنوونې او روزنې سیستم

له ورکتوب نه د تنکې ځوانې تر وخته

د هغو والدینو او پالونکو لپاره معلومات کوم چې نوي را رسېدلي دي

اپریل 2022

د مطالبو ليکلی

1. د وړکتوب د دورې ښوونه او روزنه او پالنه (0 – 6 کلن) په نارويژي: BARNEHAGE..... 3
2. لومړنۍ او منځنۍ ښوونه او روزنه (6 – 16 کلن) په نارويژي: grunnskole..... 3
په لومړنۍ او منځنۍ دورو کې د شاملیدو حق او مکلفیت 3
د درجه بندۍ ارزونې 4
له ښوونځي وړاندې او وروسته پروگرامونه (په نارويژي: SFO) 4
3. د ځوانانو لپاره ثانوي دوره (16 – 24 کلن) په نارويژي: videregående opplæring 4
د ښوونځي د ثانوي دورې لپاره غوښتنلیک 5
د عمومي زده کړې پروگرامونه (په نارويژي: studieforberevende utdanningsprogram) 5
د حرفوي زده کړو پروگرامونه (په نارويژي: yrkesfaglige utdanningsprogram) 5
4. د ټولو زده کوونکو حقونه 6
د ژبې ځانگړي زده کړه 6
په لومړنۍ، منځنۍ او ثانوي دوره کې مقدماتي مرسته 6
ځانگړي زده کړه 6
خوندي او مثبت روزنيز چاپیریال 7
د ښوونځي او کور تر منځ همکاري 7

1. د وړکتوب د دورې ښوونه او روزنه او پالنه (0 – 6 کلن) په ناروي کې: BARNEHAGE

په ناروي کې، زياتره ماشومان تر څو چې هغوی 6 کلن کېږي او ښوونځی پيلوي، د وړکتوب د دورې په ښوونې او روزنې او پالنې کې شاملېږي، چې زياتره ورته وړکتون (Kindergarten) ويل کېږي.

په وړکتون کې، تجربه لرونکي کارکوونکي له ماشومانو پالنه کوي او د هغوی لپاره د زده کړې، لوبې او بېلابېلو ټولنيزو او کلتوري فعاليتونو زمينه برابروي. په وړکتون کې، ماشومان هم له وړکتون بهر او هم دننه خپل وخت تېروي. وړکتون د ماشومانو د ودې لپاره له ژبني، ټولنيز او فزيکي اړخه مهم دی.

د والدينو يا پالونکو او وړکتون تر منځ همکاري او خبرې اتري ډېرې مهمې دي. وړکتون د ماشوم د شاليد په اړه يو لړ معلوماتو ته اړتيا لري لکه د هغه مورنۍ ژبه يا نورې هغه ژبې چې د هغه زده دي، لېوالتياووي او ممکنه ننګوونې، تر څو وکولای شي د ماشوم اړتياووي په اغېزمنه توګه سره پوره کړي. وړکتون هم د ماشوم د ورځنيو کړو وړو او ودې په اړه والدين/پالونکو ته معلومات ورکوي.

ټول ماشومان حق لري تر څو په وړکتون کې يو خوندي او سالم چاپېريال ولري. وړکتون يوه ټولګډونه اجتماع هڅوي او له زور ويلو او نورو مضرو فعاليتونو څخه مخنيوی کوي. کله چې يو ماشوم د نورو ماشومانو يا لويانو له خوا له زور ويلو يا نورو مضرو کړو وړو سره مخامخ کېږي، نو وړکتون دنده لري تر څو د هغو په غبرګون کې ګامونه پورته کړي.

د ځانګړو اړتياوو لرونکي ماشومان حق لري چې د ځانګړو زده کړو ملاتړ او لارښوونې ته لاسرسی ولري. دا خبره پر هغو ماشومانو باندې هم د پلي کېدو وړ ده کوم چې په وړکتون کې نه دي شامل شوي. وړاندې شوي مرستې د ماشوم له اړتياوو سره سم برابرېږي.

دواړه دولتي او خصوصي وړکتونونه شته. د حقونو، غوښتنليک، د والدينو د فېس او په خپله ټولنه کې د غوراويو په اړه د مشر ح معلوماتو لپاره کولای شئ له خپلې ښاروالۍ سره اړيکه ونيسئ.

2. لومړنۍ او منځنۍ ښوونه او روزنه (6 – 16 کلن) په ناروي کې: GRUNNSKOLE

هغه ماشومان او تنکي ځوانان چې عمر ونه يې له 6 – 16 کلونو پورې دي، حق لري او مکلف دي تر څو په لومړنۍ او منځنۍ ښوونه او روزنه کې شامل شي. ښاروالۍ د ټولو ماشومانو لپاره په وړيا توګه د دولتي لومړنۍ او منځنۍ ښوونې او روزنې خدمات وړاندې کوي. خصوصي ښوونځي په معمول ډول سره فېس اخلي.

ماشومان په معمول ډول په هغه کال کې چې 6 کلن کېږي، ښوونځي ته ځي. لومړنۍ دوره د اوو کلونو لپاره ده او له لومړي تر اووم (7) ټولګې پورې ده. منځنۍ دوره د دريو کلونو لپاره ده او له اتم (8) ټولګې تر لسم (10) ټولګې پورې ده.

ښوونيز کال په معمول ډول د اګسټ د مياشتې له نيمايي څخه پيلېږي او د جون مياشتې په نيمايي کې پای ته رسېږي. هغه ماشومان او تنکي ځوانان چې د ښوونيز کال په ترڅ کې ناروي ته راځي، هر څه ژر به په ښوونځي کې شامل شي.

په لومړنۍ او منځنۍ دورو کې د شاملېدو حق او مکلفيت

که چېرې هغه ماشومان چې ناروي ته راځي او کېدای شي چې له دريو مياشتو څخه زيات په دې هېواد کې پاتې شي، نو بيا دا حق لري چې د لومړنۍ او منځنۍ دورې په ښوونځي کې شامل شي. ښاروالۍ مکلفه ده چې ماشوم هر څه ژر په ښوونځي کې شامل کړي، چې دا دوره هېواد ته د هغو له راتګ نه تر يوې مياشتې زيات نه وي.

وروسته له هغه چې ماشومانو او تنکيو ځوانانو له دريو مياشتو نه زيات په ناروي کې ژوند وکړ، بيا نو دوی مکلف دي تر څو په يوه دولتي لومړني يا منځني ښوونځي يا د هغه معادل تحصيلي موسسه کې درس ولولي.

د درجه بندۍ ارزونې

په لومړنيو ښوونځيو کې، زده کوونکي پرته له دې چې درجه بندي شي، ارزول کېږي. په منځنۍ دوره کې، زده کوونکي هم له درجه بندي کېدو او هم پرته له درجه بندي، ارزول کېږي.

د منځنۍ دورې درجې هغه مهال کارول کېږي چې کله زده کوونکي د ثانوي دورې لپاره غوښتنليک سپاري. درجه بندي له 1 تر 6 وي او 6 تر ټولو لوړه ممکنه تر لاسه کېدونکې درجه ده.

له ښوونځي وړاندې او وروسته پروگرامونه (په ناروي کې: SFO)

SFO هم له ښوونځي وړاندې او هم وروسته وړاندې کېږي او د مجرب پرسونل تر څارنې لاندې لوبې او کلتوري او تفريحي فعاليتونه وړاندې کوي. SFO زياتره وختونه د ښوونځي د ودانۍ په دننه يا د ښوونځي اړوند نورو ځايونو کې تر سره کېږي.

زياتره ښاروالۍ گانې د SFO پروگرامونه د ټولو هغو ماشومانو لپاره چې له 1 – 4 ټولگي کې دي او همداشان د هغو ځانگړو اړتياوو لرونکو ماشومانو لپاره چې له 1 – 7 ټولگي کې دي، وړاندې کوي.

له ښوونځي څخه وړاندې او وروسته پروگرامونه د ماشومانو د عمر او د هغوی د درک د کچې له مخې د لوبې کولو، زده کړې او بېلابېلو ټولنيزو او کلتوري فعاليتونو زمينه برابروي. دغه پروگرام د اړوندتابه او ملگرتيا حس ته وده ورکوي او د ماشومانو د ټولنيز، کلتوري او ژبنۍ ودې لپاره مهم دی.

له ښوونځي نه په وړاندې او وروسته پروگرامونو کې گډون اختياري دی. په SFO کې د گډون او د والدينو د فېس په اړه د مفصلو معلوماتو د تر لاسه کولو لپاره تاسې کولای شئ له خپلې ښاروالۍ سره په اړيکه کې شئ.

3. د ځوانانو لپاره ثانوي دوره (16 – 24 کلن) په ناروي کې: VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

هغه ځوانان چې منځنۍ دوره يې په ناروي يا د هغه معادل زده کړه يې په يوه بل هېواد کې بشپړه کړې وي، حق لري چې په ثانوي دوره کې شامل شي.

دا کار همداشان پر هغو کسانو باندې د پلي کېدو وړ ده چې ثانوي دوره يې په داسې يوه هېواد کې پای ته رسولې وي چې د پوهنتون يا کالج يا د حرفوي زده کړو تصديق ليک يې په ناروي کې په رسميت نه پېژندل کېږي.

زياتره زده کوونکي کله چې 16 کلن کېږي، په ثانوي دوره کې شاملېږي. هغه بالغ غوښتنليک سپارونکي (25 کلن يا تر دې پورته) حق لري چې د ثانوي دورې په يوه زده کړه کې چې په ځانگړې توگه د لويانو لپاره تنظيم شوي، شامل شي.

د ښوونځي په ثانوي دوره کې د شاملېدو حق، په ناروي کې د قانوني اوسېدا اجازې ته اړتيا لري. هغه ځوانان چې د خپلې اقامې د جواز د پرېسې پر مهال په هېواد کې دي او د احتمال له مخې له دريو مياشتو نه زيات په دې هېواد کې ژوند کوي، که چېرې د هغوی عمر له 18 کلنۍ نه ټيټ وي، حق لري چې په ثانوي دوره کې شامل شي. هغه ځوانان چې د خپلې اقامې د جواز په اړه تصميم ته منتظر دي او 18 کلن دي، حق لري چې خپل تعليمي کال بشپړ کړي.

د ښوونځي د ثانوي دورې لپاره غوښتنلیک

ثانوي دوره د عمومي زده کړې په پروگرامونو او حرفوي تعلیماتو باندې وېشل کېږي. لومړی کال د "vg1" په نوم یادېږي او غوښتنلیک سپارونکي د بېلابېلو پروگرامونو لپاره لومړي درې غوراوي ټاکي او حق لري چې په یوه کې ومنل شي. زده کوونکي باید د هر کال لپاره غوښتنلیک و سپاري (vg1، vg2، و vg3).

د قانون په توګه، ځوانان د ثانوي دورې لپاره غوښتنلیک په هغه هېواد کې سپاري چېرې چې دوی ژوند کوي. د هېواد ادارې مسوولیت لري چې د دولتي ثانوي دورې زده کړې په وړیا توګه سره وړاندې کړي. همداشان ځینې خپلواک ښوونځي هم شته چې په معمول ډول سره فیس اخلي.

په ثانوي دوره کې د غوښتنلیک ضرب الاجل هر کال د فبروري 1 یا د مارچ 1 دی. د فبروري 1 د غوښتنلیک ضرب الاجل پر هغو زده کوونکو باندې د تطبیق وړ دی چې د نورو مواردو نه علاوه، تازه ناروي ته را رسېدلي وي، د ژبې د ځانګړې زده کړې د اړتیا په خاطر د منځنۍ دورې درجه بندي نه لري یا دا چې د هغو غوښتنلیک باید په انفرادي ډول تر ارزونې لاندې ونیول شي.

د ثانوي دورې، د غوښتنلیک او شاملیدو د بهیر په اړه د لا زیاتو معلوماتو د تر لاسه کولو لپاره، مهرباني وکړئ د خپل هېواد له چارواکو سره په اړیکه کې شئ یا له دې وېب پاڼې لیدنه وکړئ www.vilbli.no، چې په بېلابېلو ژبو سره معلومات وړاندې کوي.

د عمومي زده کړې پروګرامونه (په نارویژي: studieforberedende utdanningsprogram)

د عمومي زده کړو پروګرامونه د عمومي یا مشخص پوهنتون یا کالج د داخلي تصدیق وړاندې کوي. د ثانوي دورې درجه بندي هغه مهال کارول کېږي چې زده کوونکي د لوړو زده کړو لپاره کالج یا پوهنتون ته غوښتنلیک سپاري.

د عمومي زده کړو پروګرامونه په عادي ډول د درې کلني تعلیمي مودې لرونکي دي.

غوښتنلیک سپارونکي کولای شي له لاندینو عمومي زده کړو پروګرامونو څخه یو وټاکي:

- په عمومي زده کړې کې تخصص
- هنر، طراحي او معماري
- ورزشونه او فزیکي ښوونه او روزنه
- موسیقي، رقص او ډرامه
- رسنۍ او ارتباطات

د حرفوي زده کړو پروګرامونه (په نارویژي: yrkesfaglige utdanningsprogram)

د حرفوي زده کړو پروګرامونه یو حرفوي تصدیق لیک ورکوي، چې البته کولای شي هغه د سوداګریز تصدیق لیک یا (journeyman) تصدیق لیک سره یا له هغه پرته وي. یو حرفوي تصدیق لیک یوه کس ته داسې مدارک ورکوي تر څو په یوه مسلک کې کار وکړي.

د حرفوي زده کړو پروګرامونه په عادي ډول په ټولګۍ کې دننه درې کلنه زده کړه یا په ټولګۍ کې دننه دوه کلنه زده کړه او په یوه شرکت کې د کار د زد کړې دوه کلنه زده کړه لري. دا امکان هم شته چې خلک په یوه بشپړوونکي پروګرام کې د پوهنتون یا کالج د تصدیق لیک د تر لاسه کولو لپاره نوم لیکنه وکړي.

غوښتنلیک سپارونکي کولای شي د حرفوي زده کړو له پروګرامونو څخه لاندې یو وټاکي:

- جوړول او ودانول
- د برق انجینري او د کمپیوټر تکنالوژي
- د وینستانو سینګار، گل پالنه، د کور دننه دیکوريش او پرچون پلورنځی
- روغتیا پالنه، د ورکتوب او تنګۍ ځوانۍ وده
- صنایع، طراحي او د محصولاتو پراختیا

- معلوماتي تکنالوژي او رسنيز توليدات
- کرهڼه، ماهي نيول او ځنگل ساتنه
- رستوران او د خوړو پروسیس
- پلور، خدمات او گرځندوی
- تکنالوژيکي او صنعتي توليدات

4. د ټولو زده کوونکو حقونه

دا حقونه د هغو زده کوونکو لپاره د پلي کېدو وړ دي چې د ښوونځي په لومړنۍ، منځنۍ یا ثانوي دوره کې وي.

د ژبې ځانگړي زده کړه

هغه زده کوونکي چې د هغوی مورنۍ ژبه له نارويژي یا سامي (Sami) پرته نورې ژبې وي، کوم چې په نارويژي ژبه باندې خبرې نه شي کولای یا د هغوی د نارويژي ژبې مهارت ضعیف دی، حق لري چې د ژبې ځانگړي زده کړه تر لاسه کړي. هغوی تر هغه وخته پورې دا حق لري چې په نارويژي ژبه کې کافي مهارت مومي او کولای شي په عادي زد کړه کې گډون وکړي او ترې گټه پورته کړي.

د ژبې ځانگړي زده کړه کې د نارويژي ژبې اضافي زده کړې شاملې دي او همداشان ښايي لاندې موارد په کې شامل واوسي:

- د زده کوونکي په مورنۍ ژبه زده کړه
 - د دوو ژبو زده کړه – دا د یوه یا څو مضمونونو داسې ترکیب دی چې په نارويژي ژبه او یوه بله هغه ژبه چې زده کوونکی په کې مهارت لري تر سره کېږي
- ښوونځی مکلف دی تر څو د زده کوونکي مهارت په نارويژي ژبه کې وازروي او مشخصه کړي چې د دې زده کوونکي لپاره څه ډول د ژبې ځانگړي زده کړې مناسبې دي.

په لومړنۍ، منځنۍ او ثانوي دوره کې مقدماتي مرسته

هغه ماشومان او ځوانان چې نوي ناروي ته راغلي دي، ښايي د خپلې زده کړې ټوله دوره یا یوه برخه تر دوو کلونو لپاره په گروپونو، ټولگيو یا بېلو ښوونځيو کې تېر کړي. موخه دا ده چې په عادي ښوونځيو یا ټولگيو کې تر شاملیدو وړاندې باید هغوی په چټکۍ سره نارويژي ژبه زده کړي.

ماشوم/تنکی ځوان او د هغه والدين یا پالونکي باید د مقدماتي پروگرام له محتوياتو نه خبر وي او په داسې یوه پروگرام کې د هغه له شاملیدو سره رضایت وښيي. ماشوم/تنکی ځوان او د هغه والدين/پالونکي کولای شي دا وټاکي چې یا مستقیم منظم ښوونځي ته ورشي یا ټولگيو ته.

ځانگړي زده کړه

هغه زده کوونکي چې په کافي اندازه له عادي زده کړې څخه نه برخمن کېږي یا نه شي کولای برخمن شي، حق لري چې ځانگړي زده کړه تر لاسه کړه. ځانگړي زده کړه ممکن په دې مفهوم وي چې زده کوونکی په انفرادي ډول په کس پورې تړلو منحصر روزنيزو موخو ته د رسېدو لپاره کار وکړي، دا چې یو ښوونکی یا همکار له زده کوونکي سره په ټولگي کې مرسته وکړي او له هغه نه څارنه ولري یا دا چې د زده کوونکي لپاره ځانگړي تجهیزات ورکړل شي. ځانگړي زده کړه د زده کوونکي د مشخصو اړتیاوو په پام کې نیولو سره تنظیم کېږي.

خوندي او مثبت روزنيز چاپيريال

ټول زده کوونکي حق لري چې يوه خوندي او مثبت روزنيز چاپيريال ته لاسرسی ولري، چېرې چې ښه روغتيا، هوساينه او زده کړه هڅول کېږي. دا د ښوونځي له چاپيريال څخه د زده کوونکي خپله تجربه ده چې اهميت لري. ټول زده کوونکي بايد د اړوندتيا يو حس ولري. دا د ښوونځي مسووليت دی تر څو له زور ويلو او نورو مضرو کړو وړو څخه مخنيوی وکړي. که چېرې کوم زده کوونکی په ښوونځي کې د خونديتوب يا هوساينې حس و نه لري، ښوونځی مکلفيت لري تر څو وضعیت وڅاري او اړين اقدامات تر لاس لاندې ونيسي.

د ښوونځي او کور تر منځ همکاري

د ښوونځي، زده کوونکي او والدینو يا سرپرستانو تر منځ همکاري مهمه ده. دا کار له ښوونځي سره مرسته کوي تر څو په غوره توگه له زده کوونکي سره مرسته وکړي او همداشان د يوه اکاډميک چاپيريال او ښې ټولني په رامنځته کولو کې مرسته کوي.

والدين او پالونکي مکلفيت لري تر څو د ماشوم او ښوونځي د ودې په خبرو کې او همداشان د والدینو په غوندو کې، د ټولو هغو والدینو لپاره چې ماشومان يې په يوه ټولگي يا يوه گروپ کې دي، گډون وکړي.

والدين يا پالونکي هڅول کېږي چې د ماشوم د زده کړې او ودې په اړه د هر ډول پوښتنې يا اندېښنې د شتون په صورت کې له ښوونځي سره په اړيکه کې شي.

